KOHTUJURISTI ETTEPANEK

YVES BOT

esitatud 6. mail 2008 [1]

1. Käesolevas eelotsusetaotluses palub College van Beroep voor het bedrijfsleven (Madalmaad) Euroopa Kohtul tõlgendada teatavaid ühenduse õigusnorme, mis seavad elusveiste eksporditoetuste maksmise sõltuvusse sellest, kas järgitakse ühenduse õigusnorme, mis puudutavad loomade kaitset vedamise ajal.

2. Eelotsusetaotlus esitati ühelt poolt Heemskerk BV ja Firma Schaapi [2] ning teiselt poolt Productschap Vee en Vleesi [3] vahelises vaidluses, mis puudutab viimase tehtud otsuseid nõuda eksporditoetuse tagasimaksmist, kuna ta leiab, et seda anti kõnealusele kahele ettevõtjale alusetult.

3. Eelotsuse küsimuste seas, mis eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtule esitas, on eriti tähtsad kaks küsimust, mis puudutavad olukorda, kus siseriiklik kohus kohaldab ühenduse õigust omal algatusel.

4. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub sisuliselt Euroopa Kohtul otsustada, kas ühenduse õigus kohustab liikmesriigi kohut sellises menetluses nagu põhikohtuasjas, kus kaalul on mitte ainult loomade kaitse vedamise ajal, vaid ka Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitse, kontrollima omal algatusel siseriikliku haldusakti seaduslikkust ühenduse õigusel põhinevate väidete alusel, sealhulgas juhul, kui sellise kontrolli tulemusena seatakse põhikohtuasja kaebaja ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta poleks kaebust esitanud.

5. Käesolevas ettepanekus esitan põhjused, millest tulenevalt ma leian, et sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas tuleb liikmesriigi kohtul kui üldisel ühenduse kohtul kohaldada ühenduse õigust omal algatusel.

1 – Algkeel: prantsuse.
2 – Edaspidi „põhikohtuasja kaebajad".
3 – Edaspidi „Productschap".

I. Õiguslik raamistik

A. *Ühenduse õigus*

1. Määrus (EÜ) nr°1254/1999

6. Nõukogu 17. mai 1999. aasta määrusega (EÜ) nr 1254/1999 veise- ja vasikalihaturu ühise korralduse kohta [4] tunnistati kehtetuks ning asendati nõukogu 27. juuni 1968. aasta määrus (EMÜ) nr 805/68 veise- ja vasikalihaturu ühise korralduse kohta. [5]

7. Määruse (EÜ) nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu kohaselt sõltub elusloomade eksporditoetuste maksmine ühenduse õigusaktides ettenähtud sätete järgimisest, mis puudutavad loomade heaolu ja iseäranis loomade kaitset vedamise ajal.

2. Määrus (EÜ) nr 615/98

8. Komisjoni 18. märtsi 1998. aasta määrus (EÜ) nr 615/98, millega kehtestatakse eksporditoetuste korra üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses elusveiste heaoluga vedamise ajal, [6] sätestab artiklis 1, et määruse nr 805/68 artikli 13 lõike 9 teise lõigu (mis on asendatud määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõiguga) kohaldamisel on elusveiste eksporditoetuste maksmise tingimuseks see, et loomade vedamisel kuni esimese mahalaadimiseni lõppsihtkohaks olevas kolmandas riigis oleks täidetud nõukogu 19. novembri 1991. aasta direktiivi 91/628/EMÜ, mis käsitleb loomade kaitset vedamise ajal ja millega muudetakse direktiive 90/425/EMÜ ja 91/496/EMÜ, [7] muudetud nõukogu 29. juuni 1995. aasta direktiiviga 95/29/EÜ [8],

4 – EÜT L 160, lk 21; ELT eriväljaanne 03/25, lk 339.

5 – EÜT L 148, lk 24. Nõukogu 18. detsembri 1997. aasta määrusega (EÜ) nr 2634/97 muudetud määrus (EÜT L 356, lk 13; edaspidi „määrus nr 805/68"). Määruse nr 1254/1999 artikli 49 lõike 2 kohaselt tõlgendatakse viiteid määrusele (EMÜ) nr 805/68 viidetena esimesena nimetatud määrusele ja neid loetakse vastavalt selle määruse V lisas esitatud vastavustabelile.

6 – EÜT L 82, lk 19. See määrus tunnistati kehtetuks ning asendati komisjoni 9. aprilli 2003. aasta määrusega (EÜ) nr 639/2003, milles sätestatakse üksikasjalikud eeskirjad vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 1254/1999 seoses eksporditoetuste andmise nõuetega, mis käsitlevad elusveiste heaolu veo ajal (ELT L 93, lk 10; ELT eriväljaanne 03/38, lk 414). Määruse nr 639/2003 artikli 9 esimene lõik täpsustab, et määruse nr 615/98 kohaldamist jätkatakse enne esimesena nimetatud määruse rakendamist vastuvõetud ekspordideklaratsioonide suhtes.

7 – EÜT L 340, lk 17; ELT eriväljaanne 03/12, lk 133.

8 – EÜT L 148, lk 52; ELT eriväljaanne 03/17, lk 466; edaspidi „direktiiv 91/628".

ning määruse nr 615/98 sätteid.

9. Selleks et kontrollida, kas see veiste eksporditoetuste andmist reguleeriv tingimus on täidetud, näeb kõnealuse määruse artikli 2 lõige 2 ette, et kõiki loomade väljavedusid ühenduse tolliterritooriumilt kontrollib ja kinnitab riiklik veterinaararst.

10. Artikli 2 lõige 2 näeb seega ette, et väljumiskoha riiklik veterinaararst kontrollib ja kinnitab, et loomi võib lubada ettenähtud teekonnale direktiivi 91/628 kohaselt, et transpordivahend, millega loomad lahkuvad ühenduse tolliterritooriumilt, vastab selle direktiivi sätetele ja et loomade eest hoolitsemiseks teekonna kestel on tehtud ettevalmistusi nimetatud direktiivi kohaselt.

11. Määruse nr 615/98 artikli 2 lõige 3 sätestab, et kui väljumiskoha riiklik veterinaararst on veendunud, et artikli 2 lõike 2 nõuded on rahuldavalt täidetud, kinnitab ta seda märkusega „määruse nr 615/98 artiklis 2 osutatud kontrollide tulemused rahuldavad" ning lööb templi ja kirjutab allkirja ühenduse tolliterritooriumilt lahkumist tõendava dokumendi kontrolleksemplari T5 lahtrisse J või riikliku dokumendi ettenähtud kohta.

12. Kõnealuse määruse artikli 5 lõike 2 kohaselt tuleb eksporditoetuste taotlustele lisada tõend selle kohta, et nimetatud määruse artiklis 1 sätestatud tingimused on täidetud. Niisuguseks tõendiks loetakse loomade väljumist ühenduse tolliterritooriumilt tõendavat dokumenti koos väljumiskohas antud riikliku veterinaararsti tunnistusega ning vajaduse korral kontrolliaruannet, mis sisaldab lõppsihtkohaks oleva kolmanda riigi kontrollasutuse tehtud järeldusi loomade saabumisel.

13. Peale selle sätestab määruse nr 615/98 artikli 5 lõige 3, et eksporditoetust ei maksta veo kestel surnud loomade eest ega loomade eest, kelle osas pädev asutus leiab kõnealuse artikli 5 lõikes 2 nõutud dokumentide, selle määruse artiklis 4 ettenähtud kontrolliaruan-

nete ja/või tema käsutuses olevate muude selle määruse artikli 1 nõuete täitmist käsitlevate asjaolude põhjal, et direktiivi 91/628 (loomade kaitse kohta vedamise ajal) ei ole järgitud.

14. Samuti tuleb täpsustada, et nagu on märgitud selle määruse põhjenduses 6, sisaldub määruses sõnaselge säte, mille eesmärk on tagada selliste eksporditoetuste sissenõudmine, mille puhul leitakse, et neid anti loomade heaolu suhtes kohaldatavate sätete seisukohalt alusetult.

15. Nõnda näeb kõnealuse määruse artikli 5 lõige 7 ette, et kui pärast toetuse maksmist tehakse kindlaks, et ühenduse õigusakte loomade kaitse kohta vedamise ajal ei täidetud, loetakse vastav osa toetusest alusetult makstuks ja see tuleb tagasi maksta vastavalt komisjoni 27. novembri 1987. aasta määruse (EMÜ) nr 3665/87 (millega sätestatakse põllumajandustoodete eksporditoetuste süsteemi kohaldamise üksikasjalikud ühiseeskirjad) [9] artikli 11 lõigetele 3–6, mis on asendatud komisjoni 15. aprilli 1999. aasta määruse (EÜ) nr 800/1999 artikliga 52, millel on sama eesmärk. [10].

9 – EÜT L 351, lk 1.
10 – EÜT L 102, lk 11; ELT eriväljaanne 03/25, lk 129.

3. Direktiiv 91/628

16. Direktiivi 91/628 artikli 3 lõike 1 alapunkti aa esimese taande kohaselt tagavad liikmesriigid, et loomade ruuminõuded (laadimistihedus) vastavad vähemalt sellesama direktiivi lisa VI peatükis sätestatud arvudele selles peatükis osutatud loomade ja transpordivahendite osas.

17. Nimetatud lisa VI peatüki punkt 47 B käsitleb veiste suhtes rakendatavat laadimistihedust. Selles on märgitud ruutmeetrites pindala looma kohta transpordiliikide kaupa, sõltuvalt looma kaalust.

18. Peale selle tagavad liikmesriigid direktiivi 91/628 artikli 5 A punkti 1 alapunkti a alapunkti ii kohaselt, et iga vedaja omab asukohaliikmesriigi pädeva asutuse luba vedada selgroogseid loomi ühenduses või, kui tegemist on kolmandas riigis asuva ettevõtjaga, siis Euroopa Liidu liikmesriigi pädeva asutuse luba, tingimusel et veoettevõtja eest vastutav isik on võtnud kirjalikult kohustuse täita ühenduse veterinaariaalaste õigusaktide kehtivaid nõudeid.

19. Lisaks seab selle direktiivi artikli 5 A punkti 1 alapunkt c liikmesriikidele kohustuse tagada, et iga vedaja kasutab loomade vedamiseks transpordivahendeid, mis tagavad ühenduse nõuete täitmise loomade heaolu osas vedamise ajal.

B. *Siseriiklik õigus*

20. Üldise halduskohtumenetluse seadustiku artikkel 8:69 (Algemene Wet Bestuursrecht) sätestab:

„1. Asja läbivaatav kohus teeb otsuse hagiavalduse, asjas esitatud tõendite, kohtueelse uurimise ja kohtuistungil tehtud analüüsi alusel.

2. Kohus täiendab omal algatusel õiguslikke väiteid.

3. Kohus võib omal algatusel faktilisi asjaolusid täiendada."

21. Seda sätet kohaldatakse College van Beroep voor het bedrijfslevenis algatatud menetlusele majandusvaldkonna halduskaebusi käsitleva seaduse (Wet bestuursrechtspraak rechtspraak bedrijfsorganisatie) artikli 19 lõike 1 alusel.

II. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

22. Eelotsusetaotlusest nähtub, et 25. jaanuaril 2000 deklareerisid mõlemad põhikohtuasja kaebajad 300 tiine mullika ekspordi Marokosse ja taotlesid määruse nr 800/1999 alusel eksporditoetust.

23. Need 600 tiinet mullikat koos veel ühele teisele ettevõtjale kuuluva 40 tiine mullikaga laaditi samal päeval Moerdijkis (Madalmaad) Iiri laevale M/S Irish Rose (edaspidi „laev") eesmärgiga vedada nad Casablancasse (Maroko).

24. Riiklik veterinaararst, kes väljumiskohas laeva kontrollis, väljastas laevale tunnistuse,

kinnitades kontrolleksemplaril T5, et määruse nr 615/98 artikli 2 tingimused on täidetud.

25. Kõnealusel Iiri lipu all sõitval laeval on Iiri Vabariigi pädeva asutuse antud luba 986 m^2 suuruse pindala kohta.

26. Kontrolli käigus, mis teostati vastavalt nõukogu 21. detsembri 1989. aasta määrusele (EMÜ) nr 4045/89 Euroopa Põllumajanduse Arengu- ja Tagatisfondi tagatisrahastu rahastamissüsteemi kuuluvate toimingute kontrollimise kohta liikmesriikide poolt ning direktiivi 77/435/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta, [11] leiti põhikohtuasja kaebajatele kuuluvatest haldustoimikutest dokument, millest nähtus, et laeva elusloomade veovõime oli ületatud 111 veise võrra.

27. Üldise uurimisasutuse (AID) poolt läbiviidud põhjalikum juurdlus näitas, et riiklik veterinaararst ei olnud kontrollinud, kas direktiivi 91/628 lisa VI peatükis esitatud laadimistihedust puudutavad tingimused olid täidetud. Lisaks sellele järeldas üldine uurimisasutus ühe isiku avalduse põhjal, kes hoolitses loomade eest nende Marokosse vedamise ajal, et selle veo käigus ei täidetud kõnealuses direktiivis ettenähtud tingimusi veiste heaolu osas ja et laev oli ilmselgelt ülekoormatud.

28. 26. märtsi 2004. aasta otsusega võttis Productschap tagasi põhikohtuasja kaebajatele antud toetuse ja nõudis kõnealuste summade tagasimaksmist, mida suurendati 10% võrra. Ta määras kindlaks ka maksmisele kuuluva seadusjärgse intressi.

29. 13. aprilli 2004. aasta kirjadega esitasid mõlemad kaebajad kõnealuste otsuste peale vaide.

30. Pärast põhikohtuasja kaebajate ärakuulamist 6. mail 2004 võttis Productschap 2. ja 25. augustil 2005 vastu põhikohtuasja esemeks olevad otsused.

31. Nende otsustega jättis Productschap kehtima eksporditoetuse sissenõudmise ja tagasimaksmise nõude, kuid vähendas tagasimaksmisele kuuluvat summat. Arvestades, et direktiivis 91/628 kehtestatud standardeid, sealhulgas laadimistiheduse standardit rikuti

11 – EÜT L 388, lk 18; ELT eriväljaanne 03/09, lk 208, muudetud nõukogu 28. novembri 2002. aasta määrusega (EÜ) nr 2154/2002 (EÜT L 328, lk 4; ELT eriväljaanne 03/37, lk 443; edaspidi „määrus nr 4045/89").

üksnes nende veiste veo osas, keda oli 986 m^2-l vedamiseks lubatud veiste arvust rohkem, leidis Productschap, et ära võtta ja tagasi nõuda tuleb vaid toetus, mis on seotud lasti osaga, mille puhul ei täidetud loomade heaolu tingimusi.

32. Ta lähtus seega sedastusest, et direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punkti 47 B kohaselt tuleb igale loomale eraldada vähemalt 1,70775 m^2 suurune pindala. Seda laadimisstandardit rikkudes veetud loomade arvu väljaarvutamiseks jagas Productschap laeva lubatud veopinna, s.o 986 m^2, iga looma kohta ettenähtud pindalaga. Ta järeldas sellest, et maksimaalne loomade arv, keda laeval võis vedada, oli 577,36 looma ning et kõnealune laev oli seega ülekoormatud 62 looma võrra.

33. Tuginedes ülemäära veetud loomade arvule ja põhikohtuasja kaebajate osale kogusaadetisest, arvutas Productschap seejärel sissenõutava toetuse osa. Selle arvutuse kohaselt nõuti mõlemalt kaebajalt toetuse tagasimaksmist 29 looma osas. Lisaks suurendati vastavalt määruse nr 615/98 artikli 5 lõikele 7 koostoimes sama määruse artikli 5 lõikega 4 tagasimaksmisele kuuluvat summat ühesuguse summa võrra.

34. Põhikohtuasja kaebajad esitasid nende otsuste peale kaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtusse. Oma kaebuse toetuseks esitasid nad mitu väidet, milles nad sisuliselt esiteks tuginevad riikliku veterinaararsti teostatud tunnustamise tõenduslikule jõule ning teiseks väidavad, et Iiri õigusaktidest tulenev tingimus, mille kohaselt laev võib vedada loomi üksnes 986 m^2 suurusel pindalal, ei ole kohaldatav Madalmaadest Marokosse teostatavale veole.

35. Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohtul oli kahtlusi ühenduse õiguse tõlgendamise osas, otsustas ta kohtuliku arutamise peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. a) Kas haldusorgan on määruse (EÜ) nr 615/98 artikli 2 lõikes 2 sätestatud riikliku veterinaararsti tunnistusest kõrvale kaldudes pädev otsustama, et nimetatud tunnistusega seotud loomade vedu ei ole kooskõlas direktiivi 91/628/EMÜ nõuetega?

b) Juhul kui esimese küsimuse punktile a tuleb vastata jaatavalt:

Kas selle ühenduse õigusest tuleneva pädevuse teostamine asjassepuutuva haldusorgani poolt on allutatud teatavatele piirangutele ning kui jah, siis millistele?

2. Juhul kui esimesele küsimusele tuleb vastata jaatavalt:

Kas eksporditoetuse saamise õiguse olemasolu hindamiseks näiteks määruses (EÜ) nr 800/1999 ettenähtud juhul peab liikmesriigi haldusorgan selle, kas elusloomade vedamisel järgitakse loomade heaolu reguleerivaid ühenduse eeskirju, kindlaks tegema asjaomases liikmesriigis kehtivate standardite või selle laeva lipuriigi, millega transporditakse elusloomi, s.t laevale loa andnud riigi seaduste alusel?

3. Kas ühenduse õigus kohustab kontrollima omal algatusel väiteid, mis tulenevad määrusest (EÜ) nr 1254/1999 ning määrusest (EÜ) nr 800/1999, s.t väiteid, mis väljuvad liikmesriigi kohtule allutatud õigusvaidluse piiridest?

4. Kas määruse (EÜ) nr 1254/1999 artikli 33 lõikes 9 sätestatud väljendit „täidetud tingimused, mis on kehtestatud ühenduse sätetega, mis käsitlevad loomade heaolu" tuleb mõista nii, et juhul kui tuvastatakse, et laev oli elusloomade transportimisel nii lastitud, et sellega ületati loomade heaolu reguleerivate eeskirjade kohaselt sellele laevale lubatavat lasti, on ühenduse eeskirjade järgimata jätmisega tegemist vaid loomade hulga osas, mis ületab lubatavat lasti, või tuleb järeldada, et neid eeskirju ei järgita kõikide veetavate elusloomade osas?

5. Kas ühenduse õiguse tõhus rakendamine tähendab seda, et ühenduse õigusnormide alusel omal algatusel teostatava kontrolli tõttu jäetakse kohaldamata Madalmaade haldusmenetlusõiguses esitatud põhimõte, mille kohaselt ei tohi kaebajat seada ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta ei oleks kaebust esitanud?"

III. Analüüs

36. Rõhutan kohe, et minu arvates on käesolevas eelotsusemenetluses kesksel kohal kahte liiki sätted.

37. Esiteks on kõne all määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teine lõik ja määruse nr 615/98 artikkel 1, mille kohaselt sõltub eksporditoetuste maksmine sellest, kas järgitakse ühenduse õigusakte, mis käsitlevad loomade heaolu ja eelkõige loomade kaitset vedamise käigus. Need sätted kehtestavad seega tingimuse elusloomade eksporditoetuste andmisele. [12]

38. Teiseks on käesoleva menetluse keskmes ka määruse nr 615/98 artikli 5 lõige 7. Selles sätte eesmärk, nagu märgib kõnealuse määruse põhjendus 6, on tagada selliste eksporditoetuste sissenõudmine, mille puhul leitakse, et neid anti loomade heaolu suhtes kohaldatavate sätete seisukohalt alusetult. Seega moodustab see säte õigusliku aluse liikmesriigi pädevate ametiasutuste otsustele, mille eesmärgiks on nõuda toetuse saajatelt alusetult saadud eksporditoetuste tagasimaksmist juhul, kui pärast nende toetuste maksmist tehakse kindlaks, et ei täidetud ühenduse õigusakte loomade kaitse kohta vedamise ajal.

39. Productschap tegi käesoleva kohtuasja esemeks olevad otsused määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 7 alusel ning arvestades toetuse andmise tingimust, mis on sätestatud määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teises lõigus ja määruse nr 615/98 artiklis 1. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud küsimusi tuleb minu arvates seega mõista nii, et need puudutavad peamiselt nende sätete tõlgendamist. Euroopa Kohtu antava tõlgenduse alusel on kõnealusel kohtul seega võimalik otsustada, kas vaidlustatud otsused on ühenduse õigusega kooskõlas või mitte.

A. *Esimene küsimus*

40. Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ja määruse nr 615/98 artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et eksporditoetuste valdkonnas pädeva liikmesriigi ametiasutus on pädev otsustama, et loomade vedamine ei toimunud kooskõlas direktiivi 91/628 sätetega, ehkki riiklik veterinaararst on vastavalt määruse nr 615/98 artikli 2

12 – Vt selle kohta 17. jaanuari 2008. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-37/06 ja C-58/06: Viamex Agrar Handel ja ZVK (EKL 2008, lk I-69, punkt 37) ja 13. märtsi 2008. aasta otsus kohtuasjas C-96/06: Viamex Agrar Handel (EKL 2008, lk I-1413, punkt 46).

lõikele 3 eelnevalt kinnitanud, et kõnealune vedu oli direktiivi 91/628 sätetega kooskõlas. Juhul kui vastus on jaatav, palub eelnimetatud kohus Euroopa Kohtul täpsustada ka selle pädevuse piire.

41. Nii nagu Madalmaade ja Kreeka valitsus ning Euroopa Ühenduste Komisjon, arvan ka mina, et selle küsimuse esimesele poolele tuleb vastata jaatavalt järgmistel põhjustel.

42. Kõigepealt tuleb meenutada, et nii määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu kui ka määruse nr 615/98 artikli 1 kohaselt on elusloomade eksporditoetuste andmise tingimuseks see, et järgitakse ühenduse sätteid, mis käsitlevad elusveiste heaolu vedamise ajal, eelkõige direktiivi 91/628.

43. Määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 2 teise lõigu kohaselt tõendab loomade ühenduse tolliterritooriumilt väljumise kohas antud riikliku veterinaararsti tunnistus – vajaduse korral koos kontrolliaruandega, mis sisaldab lõppsihtkohaks oleva kolmanda riigi kontrollasutuse järeldusi loomade saabumisel –, et kõnesoleva toetuse andmise tingimus on täidetud, ning seetõttu peab kõnealuse tõendi lisama eksporditoetuse maksmise taotlusele.

44. Kuigi selle tõendi esitamine on vajalik kõnealuse eksporditoetuse maksmiseks, ei ole see siiski täielikuks tagatiseks toetusõiguse saamisele, nagu sõnaselgelt näitab määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 3 sõnastus. Tuletan meelde, et selle sätte kohaselt ei maksta eksporditoetust loomade eest, kelle osas pädev asutus leiab kõnealuse artikli 5 lõikes 2 nõutud dokumentide, selle määruse artiklis 4 ettenähtud kontrolliaruannete *ja/või tema käsutuses olevate muude selle määruse artikli 1 nõuete täitmist käsitlevate asjaolude põhjal*, et direktiivi 91/628 (loomade kaitse kohta vedamise ajal) ei ole järgitud.

45. Kõnealune säte annab makseasutustele väga laia võimaluse tugineda igale asjaolule,

mis mõjutab loomade heaolu [13] ja mis võib tõendada, et direktiivi 91/628 ei järgitud, et õigustada taotletud eksporditoetuse maksmisest keeldumist. Tunnistusel, mis riiklik veterinaararst andis loomade ühenduse tolliterritooriumilt väljumise kohas, on seega kindlasti suhteline iseloom, kuna sellele võivad enne maksmist vastu rääkida teised tõendid.

46. Euroopa Kohus kinnitas ja täpsustas seda analüüsi hiljuti eespool viidatud kohtuotsuses Viamex Agrar Handel. Ta sedastas eelkõige, et määruse nr 615/98 artikli 2 lõikes 3 ning artikli 3 lõikes 2 ettenähtud dokumentide esitamine eksportija poolt „ei kujuta endast ümberlükkamatut tõendit selle määruse artikli 1 ega direktiivi 91/628 täitmisest. Nimelt on selline tõend piisav vaid niivõrd, kuivõrd pädeva asutuse käsutuses ei ole asjaolusid, millest ta võiks järeldada, et nimetatud direktiivi ei ole järgitud" [14]. Euroopa Kohus järeldas sellest, et „vaatamata eksportija poolt määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 2 kohaselt esitatud dokumentidele võib pädev asutus nimetatud määruse artikli 5 lõike 3 kohaselt järeldada, et direktiivi 91/628 ei ole järgitud" [15].

47. Sellessamas kohtuotsuses täpsustas Euroopa Kohus samuti, et „[m]ääruse nr 615/98 artikli 5 lõiget 3 ei saa […] tõlgendada nii, et sellega lubatakse pädeval asutusel seada omavoliliselt kahtluse alla tõendid, mille eksportija on lisanud oma eksporditoetuse taotlusele" [16]. Seetõttu piiritles Euroopa Kohus pädeva asutuse hindamisruumi vastavalt nende asjaolude laadile ja tõenduslikule jõule, mis võivad arvesse tulla.

48. Seega leiab Euroopa Kohus nende asjaolude laadi osas, et „vaid määruse nr 615/98 artikli 5 lõikes 2 nimetatud loomade tervist käsitlevate dokumentide, selle määruse artiklis 4 nimetatud kontrollaruande ja/või tema käsutuses olevate muude selle määruse artikli 1 nõuete täitmist käsitlevate ning loomade heaolu mõjutavate asjaolude põhjal võib pädev asutus arvata, et direktiivi 91/628 ei ole järgitud" [17].

13 – Vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Viamex Agrar Handel ja ZVK (punkt 41).
14 – Punkt 34.
15 – Punkt 44.
16 – Punkt 38.
17 – Punkt 39 ja viidatud kohtupraktika.

49. Lisaks sellele leidis Euroopa Kohus, et mis puudutab arvessevõetavate asjaolude tõenduslikku jõudu, siis „[…] peab pädev asutus nimetatud määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 3 kohaselt tuginema loomade heaolu puudutavatele objektiivsetele ja konkreetsetele asjaoludele, mis võimaldavad järeldada, et eksportija poolt tema eksporditoetuse taotlusele lisatud dokumendid ei võimalda tõendada, et vedamise käigus järgiti direktiivi 91/628 sätteid; kirjeldatud juhul lasub eksportijal tõendamiskoormis sellest, miks ei ole asjakohased need tõendid, millele pädev asutus viitas, et teha järeldus määruse nr 615/98 ja direktiivi 91/628 järgimata jätmise kohta” [18]. Pädev asutus peab „oma otsust põhjendama, esitades põhjused, miks ta leidis, et eksportija poolt esitatud tõendid ei võimalda järeldada, et direktiivi 91/628 sätteid on järgitud” [19].

50. Lõppkokkuvõttes jääb pädeva asutuse hindamisruum eksporditoetuse maksmise õiguse olemasolu ja põhjendatuse osas ulatuslikuks, tingimusel et see asutus tugineb loomade heaolu puudutavatele objektiivsetele asjaoludele ja põhjendab piisavalt oma otsust kõnealuse toetuse maksmatajätmise kohta.

18 – Punkt 41 ja viidatud kohtupraktika.
19 – Punkt 42.

51. Samasugust arutluskäiku saab minu arvates rakendada juhul, kui pädeva asutuse käsutuses on mitte üksnes enne, vaid ka pärast eksporditoetuse maksmist asjaolusid, mis tõendavad, et direktiivi 91/628 ei ole järgitud.

52. Vastupidise väitmine võtaks ära määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 7 kasuliku mõju. Nagu ma eelnevalt märkisin, on kõnealune artikkel õiguslikuks aluseks alusetult makstud eksporditoetuste tagasimaksmise nõuetele, kui pärast nende toetuste maksmist tehakse kindlaks, et ei täidetud ühenduse õigusakte loomade kaitse kohta vedamise ajal. Kõik loomade heaolu mõjutavad objektiivsed asjaolud, mis koguti järelkontrolli käigus, võivad minu arvates aidata põhjendada makseasutuse hinnangut esialgselt antud eksporditoetuse alusetuse kohta.

53. Lisan, et tõlgendus, mis omistaks riikliku veterinaararsti tunnistusele vaieldamatu tõendusliku väärtuse, oleks vastuolus määruse nr 4045/89 alusel korraldatavate

järelkontrollide olemasoluga ning kahjustaks nende kontrollide tõhusust.

54. Kõnealuse määruse artikli 1 lõike 1 kohaselt on selle määruse eesmärgiks korraldada EPATF-i (Euroopa Põllumajanduse Arenguja Tagatisfondi) tagatisrahastu rahastamissüsteemiga otse või kaudselt seotud tehingute tegeliku ja nõuetekohase toimumise kontrollimist abisaajate äridokumentide põhjal. Need dokumendid, mis on üldjoontes määratletud sama määruse artikli 1 lõikes 2 [20], võivad – nii nagu põhikohtuasjas – lükata ümber riikliku veterinaararsti tunnistuse ning põhjustada sellise eksporditoetuse tagasimaksmise, mille puhul tehakse hiljem kindlaks, et seda oli makstud alusetult.

55. Sellest tulenevalt leian, et eelotsusetaotluse esitanud kohtule tuleb vastata, et määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ning määruse nr 615/98 artiklit 1 ning artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et eksporditoetuste maksmise alal pädev liikmesriigi ametiasutus on pädev otsustama, et loomade vedamine ei toimunud kooskõlas direktiivi 91/628 sätetega, isegi kui riiklik veterinaararst on määruse nr 615/98 artikli 2 lõike 3 alusel eelnevalt kinnitanud, et kõnealune vedu oli direktiivi 91/628 sätetega kooskõlas. Selle järelduse tegemiseks peab liikmesriigi pädev ametiasutus tuginema loomade heaolu mõjutavatele objektiivsetele asjaoludele, mis võivad seada kahtluse alla eksportija esitatud dokumendid, ning tal tuleb oma otsust eksporditoetuse tagasinõudmise kohta piisavalt põhjendada.

B. *Teine küsimus*

56. Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul sisuliselt otsustada, kas määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ning määruse nr 615/98 artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et eksportiva liikmesriigi pädev asutus peab selleks, et teha kindlaks, et ühenduse sätteid loomade heaolu kohta vedamise ajal ei järgitud, võtma arvesse kõnealuses liikmesriigis või loomi vedanud laeva lipuriigis kehtivaid standardeid.

20 – Selles sättes on äridokumendid sõnastatud kui „kõik ettevõtja majandustegevusega seotud raamatupidamis- ja muud registrid, maksedokumendid, tõendavad dokumendid, raamatupidamisdokumendid, andmed toodangu ja kvaliteedi kohta, kirjavahetus ning äriandmestik igas vormis, sealhulgas elektrooniliselt salvestatud andmed, niivõrd, kuivõrd need dokumendid või andmed on otse või kaudselt seotud lõikes 1 osutatud tehingutega".

57. Selleks et hästi mõista selle küsimuse algpõhjust ja mõtet, tuletan meelde, et põhikohtuasja kaebajad väidavad eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitatud kaebuse toetuseks, et Iiri õigusaktidest tulenev tingimus, mille kohaselt tohtis laev vedada loomi üksnes 986 m^2 suurusel pindalal, ei ole kohaldatav Madalmaadest Marokosse teostatavale veole. Seega arvavad kõnealused pooled ilmselt, et põhikohtuasja asjaoludel on loomade vedamiseks sobiva laevapinna kindlaksmääramisel asjakohased üksnes Madalmaades kehtivad vähem ranged standardid.

58. Kuivõrd direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B ettenähtud laadimistihedust käsitlevate ühenduse nõuete täitmise kontrollimisel võetakse aluseks see pindala, on oluline otsustada, kas juhul, kui loomade vedamise lähtekohaks on Madalmaad ning neid veetakse Iiri lipu all sõitva laevaga, on ühenduse õigusega kooskõlas see, et eksportiva liikmesriigi pädev asutus võtab arvesse Iiri standardite alusel antud luba, millega määratakse kindlaks loomade vedamiseks sobiv pindala laeval.

59. Olen seisukohal, et see on tõesti nii.

60. Tuletan kõigepealt meelde, et direktiivi 91/628 artikli 5 A punkti 1 alapunkti a alapunkti ii kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et iga vedaja omab asukohaliikmesriigi pädeva asutuse luba vedada selgroogseid loomi ühenduses.

61. Täpsemalt transpordivahendite osas kohustab selle direktiivi artikli 5 A punkti 1 alapunkt c üldiselt liikmesriike tagama, et iga vedaja kasutab loomade vedamiseks transpordivahendeid, mis tagavad ühenduse nõuete täitmise loomade heaolu osas vedamise ajal.

62. Selleks et kontrollida selle kohustuse täitmist eksporditoetuste korra raames, näeb määruse nr 615/98 artikli 2 lõige 2 eelkõige ette, et loomade väljumiskoha riiklik veterinaararst kontrollib ja kinnitab, et transpordivahend, millega loomad lahkuvad ühenduse tolliterritooriumilt, vastab direktiivi 91/628 sätetele.

63. Järgnevalt peab märkima, et eksporditoetuste andmise tingimuste ühetaolise kohaldamise tagamiseks on ühenduse seadusandja

kehtestanud nende toetuste andmise tingimuseks, et järgitaks ühenduse sätteid, mis käsitlevad loomade heaolu vedamise ajal, mitte siseriiklikke standardeid, mis võivad olla riigiti erinevad.

64. Täpsemalt põhikohtuasja puhul on eksporditoetuste saamise õigus allutatud direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B ettenähtud laadimistihedust käsitlevate ühenduse nõuete täitmisele. Meenutan, et need nõuded on esitatud ruutmeetrites pindalana looma kohta transpordiliikide kaupa, sõltuvalt looma kaalust.

65. Selleks et konkreetselt kontrollida kõnealuste nõuete täitmist, tuleb võtta aluseks laeva pind, mis on sobiv loomade vedamiseks. Direktiivis 91/628 ei ole aga sätestatud eeskirju, mis võimaldaks määrata täpselt kindlaks sellise pindala laeval. Sellest tulenevalt tuleb liikmesriikidel kehtestada standardid, mis võimaldavad määrata kindlaks loomade vedamiseks sobiva pindala laeval. Just eelnimetatud standardite alusel väljastaski Iirimaa pädev asutus põhikohtuasjas kõnesolevale laevale loa 986 m^2 suuruse pindala jaoks.

66. Kuivõrd võib ette tulla – nagu põhikohtuasjas –, et laev, mis sai loa sellelt liikmesriigilt, mille lipu all ta sõidab, peab vedama loomi, kelle väljumiskohaks on teine liikmesriik, tuleb viimatinimetatud riigil seda luba tunnustada. Sellises olukorras takistab üksnes vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamine seda, et loomade vedamiseks olemasolev pindala, mida tuleb arvesse võtta laadimistihedust käsitlevate ühenduse nõuete täitmise kontrollimisel, oleks sama laeva puhul erinev sõltuvalt lähteliikmesriigist. Vastastikuse tunnustamise selline rakendamine võimaldab seega tagada, et loomade vedamisel ühel ja samal laeval määratakse eksporditoetuste saamise õigus kindlaks ühetaoliselt olenemata lähteliikmesriigist.

67. Sellest tulenevalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ning määruse nr 615/98 artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et eksportiva liikmesriigi pädev asutus peab selleks, et teha kindlaks, et direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B ettenähtud laadimistihedust käsitlevaid ühenduse nõudeid ei järgitud, võtma arvesse loomi vedanud laeva lipuriigis

kehtivaid standardeid, mis võimaldavad määrata kindlaks loomade veo jaoks sobiva pindala sellel laeval, tunnustades luba, mille viimasena nimetatud liikmesriigi pädev asutus väljastas kõnealusele laevale.

68. Enne kolmanda küsimuse analüüsimist, millel on koos viienda küsimusega eriline tähtsus ühenduse õiguse omal algatusel kohaldamise probleeme silmas pidades, pean vajalikuks vastata neljandale küsimusele.

C. *Neljas küsimus*

69. Vastustest, mida ma soovitan Euroopa Kohtul anda kahele esimesele küsimusele, nähtub, et minu arvates võttis Productschap põhikohtuasja esemeks olevates otsustes õigustatult arvesse järelkontrollidest tulenevaid objektiivseid asjaolusid, mis lükkasid ümber riikliku veterinaararsti tunnistuse ja tõendasid laeva selget ülekoormatust, arvestades ühenduse nõudeid laadimistiheduse alal. Samuti võttis Productschap kõnealuste nõuete konkreetsel kontrollimisel õigustatult aluseks lubatud pindala 986 m^2.

70. Meenutan, et vastupidiselt esimestele, 26. märtsi 2004. aasta otsustele, millega Productschap nõudis põhikohtuasja kaebajatelt neile antud eksporditoetuse kogusumma tagasimaksmist, otsustas ta lõpuks pärast kaebajate vaiet vähendada nõutud tagasimakse summat. Productshap leidis, et direktiivis 91/628 kehtestatud norme rikuti üksnes nende veiste veo osas, keda oli 986 m^2-l vedamiseks lubatud veiste arvust rohkem, ning nõudis sellest tulenevalt mõlemalt põhikohtuasja kaebajalt eksporditoetuste tagasimaksmist vaid 29 looma eest.

71. Oma eelotsusetaotluses väljendas College van Beroep voor het bedrijfsleven kahtlust põhikohtuasja kaebajate toetusõiguse kindlaksmääramise viisi kohta. Tema arvates tuleks pigem sedastada, et tuvastatud ülekoormatuse tõttu rikuti heaolu standardeid kõikide veetud loomade osas, kuna see ülekoormatus mõjutas 640 tiinet mullikat, mitte üksnes 62 mullikat, kellele Product-

schap vaidlustatud otsustes osutab. Sellest tulenevalt leiab College van Beroep voor het bedrijfsleven, et tagasimaksmise nõude esemeks oleks pidanud olema makstud toetuse kogusumma.

72. Seetõttu palub College van Beroep voor het bedrijfsleven Euroopa Kohtul sisuliselt otsustada, kas määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ning määruse nr 615/98 artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et kui tuvastatakse, et direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B ettenähtud laadimistihedust käsitlevaid ühenduse nõudeid ei täidetud, siis tuleb eksporditoetus lugeda alusetult makstuks kõikide veetud loomade osas või üksnes lubatavat lasti ületavate loomade hulga osas.

73. Leian, et kõnealuste nõuete rikkumise puhul tuleb eksporditoetust põhimõtteliselt pidada alusetult makstuks kõikide veetud loomade osas.

74. Nagu Kreeka ja Ungari valitsus ning komisjon õigesti märgivad, tundub loogiline järeldada, et kui laeval loomade vedamiseks sobiva kogupindala jagamisel tegelikult veetud loomade arvuga saadakse tulemuseks pindala, mis ei vasta direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B looma kohta ettenähtud pindalale, siis ei täidetud laadimistihedust käsitlevaid ühenduse standardeid mitte ühegi veetud looma osas. Sellises olukorras väheneb igale loomale eraldatud vaba ruum, sest laeval olevate loomade arv ületab kõnealuste standarditega lubatud arvu. Täpsemalt, nagu märgib Kreeka valitsus, toob laeva ülekoormamine kaasa loomade liigutuste piiramise, nende mugavuseks nõutava ruumi vähenemise, suurendab loomade vigastusriski ning loob rasked vedamistingimused kõikidele veetud loomadele, mitte üksnes lubatud lasti ületavale loomade hulgale.

75. Sellises olukorras – nagu muide ka olukorras, kus tuvastatakse näiteks teekonna ja puhkeaja kestust käsitlevate ühenduse nõuete rikkumine – leian, et „vastav osa toetusest", mis loetakse määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 7 tähenduses alusetult makstuks ja tuleb tagasi maksta, moodustab põhimõtteliselt esialgselt makstud eksporditoetuse kogusumma.

76. Siiski, nagu Hollandi ja Ungari valitsus asjakohaselt märgivad, tuleb seda lahendust pehmendada juhul, kui tõendatakse, et laeva sisseseade tõttu oli osale loomadest vedamise ajal eraldatud pindala, mis oli kooskõlas direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punkti 47 B nõuetega. Sellise olukorraga oleks tegemist näiteks juhul, kui teatav osa loomi lastiti laeva ruumidesse, mis vastasid kõnealustele nõuetele.

77. Neid asjaolusid arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ning määruse nr 615/98 artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et kui tuvastatakse, et direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B ettenähtud laadimistihedust käsitlevaid ühenduse nõudeid ei täidetud, siis tuleb eksporditoetus põhimõtteliselt lugeda alusetult makstuks kõikide veetud loomade osas, välja arvatud juhul, kui toetuse saaja tõendab, et laeva sisseseade tõttu oli teatavale osale loomadest vedamise ajal eraldatud kõnealustele nõuetele vastav pindala.

78. Nagu ma eelnevalt märkisin, nähtub eelotsusetaotlusest, et College van Beroep voor het bedrijfsleven näib toimiku asjaolusid arvestades arvavat, et laadimistihedust käsitlevaid ühenduse standardeid rikuti kõikide veetud loomade osas. Sellest tuleneb, et liikmesriigi pädev asutus oleks College van Beroep voor het bedrijfsleveni arvamuse kohaselt pidanud nõudma kaebajatelt kogu esialgselt makstud eksporditoetuse tagasimaksmist. Selline oli muide ka kõnealuse ametiasutuse algne seisukoht esimestes, 26. märtsi 2004. aasta otsustes.

79. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib sellegipoolest, et ta kahtleb oma pädevuses seada põhikohtuasja esemeks olevad otsused sellel põhjusel kahtluse alla.

80. Ta rõhutab, et üldise halduskohtumenetluse seadustiku artikli 8:69 alusel tuleb siseriiklikul kohtul anda hinnang talle esitatud vaidlusaluste asjaolude kohta, mis takistab põhimõtteliselt selliste argumentide arvessevõtmist, mis väljuvad õigusvaidluse piiridest, mille pooled on määratlenud. Seetõttu esitab ta Euroopa Kohtule kolmanda küsimuse, mis puudutab ühenduse õiguse kohaldamist omal algatusel.

81. Lisaks selgitab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tal tuleb ületada veel üks takistus, mis sisaldub halduskohtumenetlust reguleerivas Madalmaade õiguses. Tegemist on *reformatio in peius*'i keelatuse põhimõttega. Selle põhimõtte kohaselt ei saa kaebajat asetada kaebemenetluse järel ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta poleks kaebust esitanud. [21]

82. Selles osas märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et järeldused, mida ta võib teha sedastusest, et Productschap piiras ekslikult põhikohtuasja kaebajatelt tagasimaksmiseks nõutavat summat, seaksid kaebajad ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui nad esitasid kaebuse 2. ja 25. augusti otsuste peale. Nimelt kaotaksid nad samuti toetuse osa, mille tagasimaksmist Productschap neilt nendes otsustes ei nõudnud.

21 – Kõnealune *reformatio in peius*'i keeld sisaldub, kuigi kaudselt, ka üldise halduskohtumenetluse seadustiku artiklis 8:69. Liikmesriikide õiguse uurimine näitab, et sarnaselt Madalmaade haldusõigusega on *reformatio in peius*'i keelatuse põhimõte tihedalt seotud põhimõttega, mille kohaselt on pooltel võimalik vabalt käsutada hagi eset, ehk dispositiivsuse põhimõttega. Seega – olenemata sellest, kas *reformatio in peius*'i keelatuse põhimõte on kehtestatud seadusega või on seda tunnustatud kohtupraktikas – tuleneb see mõttest, et menetluspool, kes kasutab õiguskaitsevahendit, teeb seda selleks, et teenida ja kaitsta oma huve, mis on sõnastatud ja määratletud kohtule esitatud avalduses. Erinevates õigustes on esitatud ka üldisemad kaalutlused. Need on seotud eelkõige õiguskindlusega, täpsemalt õigussubjektide usaldusega õigusemõistmise tingimustesse – usaldusega, mis ei lubaks muuta raskemaks olukorda, mida õiguskaitsevahendi kasutamisega vastupidi parandada üritatakse.

83. Sellest tulenevalt soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas nõuab ühenduse õiguse tõhus kohaldamine tal jätta kõnealune siseriiklik menetlusnõue kohaldamata. See on viienda küsimuse esemeks.

84. Järgnevas arutluskäigus uurin kolmandat ja viiendat küsimust koos.

D. *Kolmas ja viies küsimus*

85. Kolmanda ja viienda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt Euroopa Kohtul otsustada, kas ühenduse õigus kohustab liikmesriigi kohut sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas kontrollima omal algatusel siseriikliku haldusakti seaduslikkust määruse (EÜ) nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu ning määruse (EÜ) nr 615/98 artikli 1 ja artikli 5 lõike 7 rikkumisel põhinevate väidete alusel, sealhulgas juhul, kui sellise kontrolli tulemusena seatakse põhikohtuasja kaebaja ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta poleks kaebust esitanud.

86. Madalmaade ja Kreeka valitsus ning komisjon leiavad, et sellele küsimusele tuleks vastata eitavalt. Ungari valitsuse seisukoht on aga mitmekülgsem, sest esiteks teatab ta, et pooldab seda, et liikmesriigi kohus uurib omal algatusel asjakohaseid ühenduse sätteid, kuid ta leiab teiseks, et ühenduse õiguse tõhus kohaldamine ei tähenda, et kõnealuse uurimise tõttu tuleks jätta kohaldamata Madalmaade haldusmenetlusõiguses esitatud põhimõte, mille kohaselt ei tohi kaebajat seada ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta ei oleks kaebust esitanud.

87. Ütlen kohe, et minu arvates peaks Euroopa Kohus antud küsimusele vastama jaatavalt.

88. Eespool nägime, et liikmesriigi menetlusnorm, mis piirab selle seaduslikkuse kontrolli ulatust, mida võib teostada eelotsusetaotluse esitanud kohus, on esitatud üldise halduskohtumenetluse seadustiku artiklis 8:69.

89. Kuivõrd sedasama sätet käsitleti 7. juuni 2007. aasta kohtuotsuse van der Weerd jt [22] aluseks olnud kohtuasjas ning nimetatud kohtuotsuses on esitatud kokkuvõte kohtupraktikast, mis puudutab olukorda, kus siseriiklik kohus kohaldab ühenduse õigust omal algatusel, on see kohtuotsus minu arutluskäigu lähtepunktiks. Ma kirjeldan alustuseks kõnealuse kohtuotsuse konteksti, seejärel Euroopa Kohtu tehtud otsust ning selgitan siis põhjuseid, miks ma leian, et kõnealune kohtuotsus ei paku käesoleva kohtuasja puhul rahuldavat lahendust.

90. Eespool nimetatud kohtuotsuse van der Weerd jt aluseks olnud kohtuasjas oli tegemist loomakasvatusettevõtjate ning riikliku karja- ja lihainspektsiooni direktori vahelise kohtuvaidlusega, mis puudutas viimase tehtud otsuseid. Kõnealuste otsuste kohaselt loeti kõik nende põllumajandusettevõtetes peetavad sõralised suu- ja sõrataudi suhtes kontaktseks põhjusel, et kuna ettevõtete lähistel tuvastati suu- ja sõrataudi juhtum, siis ei saa välistada, et nendes ettevõtetes olevad loomad võisid selle haigusega kokku puutuda. Selle tulemusena tuli need loomad vaktsineerida ning seejärel tappa.

91. College van Beroep voor het bedrijfslevenile esitatud kaebusega soovisid põhikohtuasja kaebajad vaidlustada kõnealuste otsuste seaduslikkuse. Selle kaebuse toetuseks

22 – Liidetud kohtuasjad C-222/05–C-225/05, EKL 2007, lk I-4233.

esitatud väidete seas ei olnud teatavaid väiteid, mis tõstatati seevastu sama kohtu menetluses olevates analoogsetes kohtuasjades [23]. Eelmainitud väidetega toodi esile, et riikliku karja- ja lihainspektsiooni direktoril ei olnud õigust võtta meetmeid suu- ja sõrataudi tõrjeks labori ID-Lelystad BV teostatud uuringute tulemuse alusel, sest viimane ei ole nõukogu 18. novembri 1985. aasta direktiiviga 85/511/EMÜ, millega kehtestatakse ühenduse meetmed suu- ja sõrataudi tõrjeks, [24] volitatud neid läbi viima ning direktor ei saanud rajada kõnealuseid meetmeid üksnes selle labori saadetud faksis sisalduvale.

92. Oma eelotsusetaotluses leidis College van Beroep voor het bedrijfsleven, et need väited võivad avaldada mõju tema menetluses olevate vaidluste lahendamisele. Ta täpsustas sellegipoolest, et kuna kohtule neid väiteid ei esitatud, ei saa neid siseriiklikest menetlusnormidest lähtuvalt arvesse võtta. Üldise halduskohtumenetluse seadustiku artiklist 8:69 tulenevalt teeb kohus otsuse vaid talle esitatud asjaoludest lähtuvalt. Ehkki viidatud artikli lõikes 2 on sätestatud, et kohus täiendab õiguslikke väiteid omal algatusel, tuleb kõnealust sätet tõlgendada siiski nii, et kohus annab kaebaja vaidlustatud haldusakti kohta esitatud vastuväidetele õigusliku vormi. Samuti tuleb hinnangu andmine, mille kohus viib läbi enda initsiatiivil, kõne alla vaid olukorras, kus on vaja rakendada õiguskorda puudutavaid norme, mille all Madalmaade õiguses mõeldakse haldusorganite ja kohtu enda pädevust ning samuti vastuvõetavust käsitlevaid norme.

93. Nendest asjaoludest lähtudes soovis College van Beroep voor het bedrijfsleven teada, kas ta oli ühenduse õiguse alusel kohustatud võtma arvesse ühenduse õigusel põhinevaid argumente, mida põhikohtuasja kaebajad ei olnud esitanud. Kohtu arvates kerkis küsimus, kas siseriiklik menetlusnorm, mille kohaselt ei saa kohus hinnata väiteid, mis väljuvad vaidluse piiridest, muudab ühenduse õiguskorraga antud õiguste kasutamise praktikas võimatuks või ülemäära raskeks.

94. Vastamisel võttis Euroopa Kohus tavapäraselt lähtepunktiks sedastuse, et „ühenduse õiguse puudumisel tuleb iga liikmesriigi sisemise õiguskorraga kindlaks määrata pädevad kohtud ja vastavate hagide menetlemise kord, tagades õigussubjektidele ühenduse õigusega antud õiguste kaitse ning selle, et esiteks ei oleks selline kord ebasoodsam kui analoogiliste siseriiklikul õigusel põhinevate hagide

23 – Need kohtuasjad olid aluseks 15. juuni 2006. aasta kohtuotsusele kohtuasjas C-28/05: Dokter jt. (EKL 2006, lk I-5431).

24 – EÜT L 315, lk 11. Muudetud nõukogu 26. juuni 1990. aasta direktiiviga 90/423/EMÜ (EÜT L 224, lk 13; ELT eriväljaanne 03/10, lk 122; edaspidi „direktiiv 85/511/EMÜ").

puhul (võrdväärsuse põhimõte), ning teiseks, et see ei muudaks ühenduse õiguskorra alusel antud subjektiivsete õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks (tõhususe põhimõte)" [25].

95. Esiteks märkis Euroopa Kohus võrdväärsuse põhimõtte osas, et direktiivi 85/511 asjassepuutuvaid sätteid ei saa pidada võrdväärseks õiguskorda puudutavate siseriiklike normidega Madalmaade õiguse tähenduses. Euroopa Kohus järeldas sellest, et võrdväärsuse põhimõtte kohaldamine ei tähenda, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peaks omal algatusel kontrollima asjassepuutuvate haldusaktide seaduslikkust direktiivist 85/511 tulenevate asjaolude alusel. [26]

96. Euroopa Kohus rõhutas samuti, et „kuigi need sätted kuuluvad rahvatervise poliitika valdkonda, on neile põhikohtuasjades tuginetud peamiselt nende õigussubjektide erahuvide arvesse võtmiseks, kelle suhtes on suu- ja sõrataudi tõrjemeetmeid võetud" [27].

97. Teiseks meenutas Euroopa Kohus tõhususe põhimõtte osas kõigepealt, et kohtupraktikast tuleneb, et „iga juhtumit, mille puhul kerkib küsimus, kas mingi siseriiklik menetlusnorm muudab ühenduse õiguskorraga üksikisikule antud õiguste kohaldamise võimatuks või ülemäära raskeks, tuleb analüüsida, võttes arvesse selle sätte asukohta menetluses tervikuna, menetluse kulgu ja eripära erinevates liikmesriigi ametiasutustes. Seda silmas pidades tuleb vajadusel arvesse võtta siseriikliku õigussüsteemi aluseks olevaid põhimõtteid nagu kaitseõiguse tagamine, õiguskindluse põhimõte ja nõuetekohane menetluse kulgemine" [28].

98. Seejärel meenutas Euroopa Kohus 14. detsembri 1995. aasta kohtuotsuses van Schijndel ja van Veen otsustatut. [29]

99. Selles kohtuotsuses analüüsis Euroopa Kohus, kas tõhususe põhimõttega on kooskõlas Madalmaade õiguse põhimõte, mille kohaselt kohtu pädevus tõstatada omal algatusel siseriiklikus tsiviilmenetluses uusi väiteid on piiratud kohustusega lähtuda vaidluse esemest, mille pooled on määratlenud, ning tugineda oma otsuses kohtule esitatud asjaoludele.

25 – Punkt 28 ja viidatud kohtupraktika.
26 – Punktid 29–31.
27 – Punkt 32.
28 – Punkt 33 ja viidatud kohtupraktika.
29 – Liidetud kohtuasjad C-430/93 ja C-431/93, EKL 1995, lk I-4705.

100. Euroopa Kohus märkis, et sellist siseriikliku kohtu pädevuse piirangut õigustab „põhimõte, et kohtumenetluses kuulub initsiatiiv pooltele ning kohus saab omal algatusel tõstatada uusi väiteid ainult erandjuhtudel, kui avalik huvi nõuab kohtu sekkumist” [30]. Euroopa Kohus lisas, et „[s]ee põhimõte kajastub enamiku liikmesriikide riigi ja üksikisiku suhete kontseptsioonides, tagab kaitseõigused ja tõhusa menetluse, hoides iseäranis ära menetluse pikaajalise kestuse, mis kaasneb uute väidete uurimisega” [31].

101. Euroopa Kohus järeldas sellest, et „ühenduse õiguse kohaselt ei ole siseriiklikel kohtutel kohustust tõstatada omal algatusel uut väidet ühenduse õigusnormide rikkumise kohta, kui sellise väite analüüsimisel peaksid kohtud olema kohustatud loobuma neile omasest passiivsest rollist, väljudes vaidluse piiridest, mille pooled olid määratlenud, ning tuginedes muudele faktidele ja asjaoludele kui nendele, millele pool, kes on selliste sätete kohaldamisest huvitatud, on oma nõude rajanud” [32].

102. Eespool viidatud kohtuotsuse van der Weerd jt aluseks olnud kohtuasjas rõhutas College van Beroep voor het bedrijfsleven, et tema läbivaatamisel olev menetlus ja eespool viidatud kohtuotsuses Van Schijndel ja van Veen käsitletud menetlus on selles osas sarnased. Euroopa Kohus kasutas seega arutluskäiku, mida ta oli järginud viimatinimetatud kohtuotsuses.

103. Oma arutluskäigu täienduseks selgitas Euroopa Kohus ka seda, miks käesolevas asjas ei olnud asjakohane mitmest kohtuotsusest tulenev kohtupraktika, millega riiklikule kohtule antakse pädevus kohaldada ühenduse õigust omal algatusel. Need lisatäpsustused on huvitavad, sest need kajastavad seda, et Euroopa Kohus võib selle teema puhul kohandada oma seisukohta sõltuvalt riikliku menetlusnormi kohaldamise kontekstist.

104. Nõnda viitas Euroopa Kohus kõigepealt 14. detsembri 1995. aasta kohtuotsusest Peterbroeck [33] tulenevale kohtupraktikale, mille kohta ta märgib, et [need kohtuasjad] „eristuvad […] asjaolude poolest, mis on asetleidnud juhtumil, kus põhikohtuasja hageja ei ole saanud tõhusalt toetuda siseriikliku sätte vastuolule ühenduse õigusega” [34].

30 – Eespool viidatud kohtuotsus van Schijndel ja van Veen (punkt 21).

31 – *Idem*.

32 – *Ibidem* (punkt 22).

33 – Kohtuasi C-312/93, EKL 1995, lk I-4599. Selles kohtuotsuses vastas Euroopa Kohus Cour d'appel de Bruxelles'ile (Belgia), et „ühenduse õigusega on vastuolus siseriikliku menetlusnormi kohaldamine, mis sellistel tingimustel nagu põhikohtuasjas käsitletava menetluse puhul keelab liikmesriigi kohtul tema pädevusse kuuluva juhtumi korral hinnata omal algatusel siseriikliku õiguse alla kuuluva akti kooskõla ühenduse sättega, kui õigussubjekt ei toetunud viimasele teatud aja jooksul”.

34 – Eespool viidatud kohtuotsus van der Weerd jt (punkt 40).

105. Seejärel tõi Euroopa Kohus välja oma kohtupraktika teise haru, mida saab tema sõnul põhjendada „vajadusega tagada tarbijale tõhus kaitse, mis on ette nähtud nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiviga 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes[[35]]” [36].

106. Lõpuks viitas Euroopa Kohus 1. juuni 1999. aasta kohtuotsusest Eco Swiss [37] tulenevale kohtupraktikale, milles tema sõnul „hinnatakse siseriiklikul õigusel ja ühenduse õigusel tuginevate väidete võrdväärset kohtlemist” [38].

107. Kõikide eeltoodud analüüsi asjaolude põhjal järeldas Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuses van der Weerd jt, et „tõhususe põhimõttest ei tulene liikmesriigi kohtutele kohustust põhikohtuasjaga sarnastes kohtuasjades tõstatada omal algatusel ühenduse sättel põhinevat uut väidet, sõltumata selle sätte tähtsusest ühenduse õiguskorras, juhul kui pooltel on olnud tegelikult võimalus tõstatada siseriiklikus kohtus ühenduse õigusele tuginev väide” [39]. Euroopa Kohus leidis seejärel, et „[k]una põhikohtuasja hagejatel oli tegelikult võimalus tõstatada direktiivil 85/511 põhinevaid väiteid, ei tulene tõhususe põhimõttest eelotsusetaotluse esitanud kohtule kohustust kontrollida omal algatusel selle direktiivi artiklitel 11 ja 13 põhinevat väidet” [40].

108. Eeltoodust saab käesoleva kohtuasja jaoks teha järgmised järeldused.

109. Võrdväärsuse põhimõtte osas leian, et Euroopa Kohtu arutluskäik eespool viidatud kohtuotsuse van der Weerd jt punktides 29–31 on analoogia alusel kohaldatav käesolevas asjas. Määruste nr 1254/1999 ja nr 615/98 asjassepuutuvaid sätteid – mille eesmärk on, nagu me järgnevalt näeme, tagada loomade heaolu ja kaitsta ühenduse finantshuve – ei saa pidada võrdväärseks Madalmaade õiguse tähenduses

35 – EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288.

36 – Eespool viidatud kohtuotsus van der Weerd jt (punkt 40). Euroopa Kohus leidis, et direktiiviga 93/13 tarbijatele tagatud kaitse tähendab, et siseriiklik kohus võib omal algatusel hinnata talle hindamiseks esitatud lepingutingimuse ebaõiglust (vt 27. juuni 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-240/98–C-244/98: Océano Grupo Editorial ja Salvat Editores (EKL 2000, lk I-4941); 21. novembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-473/00: Cofidis (EKL 2002, lk I-10875) ja 26. oktoobri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-168/05: Mostaza Claro (EKL 2006, lk I-10421)). Vt samuti 4. oktoobri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-429/05: Rampion ja Godard (EKL 2007, lk I-8017), millega see kohtupraktika võeti üle nõukogu 22. detsembri 1986. aasta direktiivi 87/102/EMÜ konteksti (direktiiv 87/102/EMÜ tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta (EÜT 1987, L 42, lk 48; ELT eriväljaanne 15/04, lk 36), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 1998. aasta direktiiviga 98/7/EÜ (EÜT L 101, lk 17)).

37 – Kohtuasi C-126/97, EKL 1999, lk I-3055. Selles kohtuotsuses leidis Euroopa Kohus eelkõige, et „juhul, kui siseriiklik kohus peab vastavalt siseriiklikele menetlusnormidele vastu võtma nõude vahekohtuotsuse tühistamiseks, kui see nõue põhineb siseriiklike avalikku korda reguleerivate normide rikkumisel, peab kohus samuti vastu võtma nõude, mis põhineb EÜ asutamislepingu artikli 85 lõikes 1 (nüüd EÜ artikkel 81 lõige 1) kehtestatud keelu rikkumisel” (punkt 37).

38 – Eespool viidatud kohtuotsus van der Weerd jt (punkt 40).

39 – *Ibidem* (punkt 41).

40 – *Idem.*

õiguskorda puudutavate siseriiklike normidega, mis käsitlevad põhiliselt kohtu pädevust, hagi vastuvõetavust ja vaidlustatud otsuse aluseks olnud haldusasutuse pädevust.

110. Käesoleva kohtuasja keskne probleem puudutab seega tõhususe põhimõtte ulatust.

111. Minu arvates ei ole Euroopa Kohtu arutluskäik eespool viidatud kohtuotsuses van der Weerd jt kõnealuse põhimõtte ulatuse osas asjakohane sellise juhtumi korral nagu käesolevas põhikohtuasjas käsitletav – seda isegi siis, kui asjassepuutuv siseriiklik menetlusnorm on sarnaselt nimetatud kohtuotsuse aluseks olnud kohtuasjaga üldise halduskohtumenetluse seadustiku artikkel 8:69.

112. Nii ühenduse sätete eesmärk, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus sooviks kohaldada põhikohtuasja raames, kui ka kontekst, kus siseriiklikku menetlusnormi kasutatakse, nõuavad minu arvates, et Euroopa Kohus käsitleks käesolevat kohtuasja teistsugusest vaatenurgast.

113. Käesoleval kohtuasjal on seega teatavad erijooned, mis minu arvates ei luba lihtsalt üle võtta Euroopa Kohtu arutluskäiku eespool viidatud kohtuotsustes van Schijndel ja van Veen ning van der Weerd jt.

114. Selles osas tuletan kõigepealt meelde, et määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu ja määruse nr 615/98 artikli 1 eesmärk on seada elusveiste eksporditoetuste maksmine sõltuvusse loomade heaolu puudutavate ühenduse õigusnormide järgimisest, täpsemalt direktiivi 91/628 sätete järgimisest. Need kehtestavad seega kõnealuste toetuste saamise tingimuse.

115. Euroopa Kohus näitas eespool viidatud kohtuotsuses Viamex Agrar Handel ja ZVK, et ühenduse seadusandja eesmärk on kaitsta üldisi huve nagu loomade elu ja tervise kaitse. Nõnda leiab Euroopa Kohus, et „määruses nr 615/98 direktiivile 91/628 tehtud üldise viite eesmärk on alusmääruse nr 805/68 artikli 13 lõike 9 (nüüd määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõige 9) rakendamiseks tagada, et järgitaks nimetatud direktiivi vastavaid norme, mis reguleerivad elusloomade heaolu ja eelkõige loomade kaitset vedamise ajal” [41].

41 – Punkt 29.

116. Samas kohtuotsuses nendib Euroopa Kohus, et „[p]eale selle hõlbustab niisugune viide selle tagamist, et ühendus ei finantseeriks eksporti, mida teostatakse loomade heaolu puudutavaid ühenduse õigusnorme rikkudes” [42].

117. Käesolevas menetluses asjakohastel ühenduse sätetel on seega kahetine eesmärk: esitaks loomade tervise ja elu kaitse ning teiseks ühenduse finantshuvide kaitse.

118. Just kahe eelnimetatud eesmärgi täielikuks saavutamiseks täiendabki seda korda määruse nr 615/98 artikli 5 lõige 7, milles on ette nähtud, et kui pärast toetuse maksmist tehakse kindlaks, et ühenduse õigusakte loomade kaitse kohta vedamise ajal ei täidetud, loetakse vastav osa toetusest alusetult makstuks ja see tuleb tagasi maksta vastavalt määruse (EMÜ) nr 3665/87 artikli 11 lõigetele 3–6, mis on asendatud määruse nr 800/1999 artikliga 52. [43]

119. Täpsustan samuti, et need kaks eesmärki moodustavad ühenduse tasandil üldise huvi, mille tähtsust ei saa eitada. [44]

120. Järgmisena tuleb rõhutada, et koos käsitletuna ei loo need ühenduse sätted, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus sooviks põhimenetluse raames omal algatusel kohaldada, põhikohtuasja kaebajatele õigusi, vaid nende tulemusena seatakse kaebajatele vastupidi kohustus maksta tagasi alusetult makstud eksporditoetus.

121. Seega ei ole siin tarvis kindlaks teha, kas üldise halduskohtumenetluse seadustiku artikkel 8:69 on vastavalt tõhususe põhimõtte harilikule tähendusele oma iseloomult selline, et see muudab *ühenduse õiguskorraga antud õiguste* kasutamise praktikas võimatuks või ülemäära raskeks.

42 – Punkt 24.

43 – Euroopa Kohus esitas 21. juuni 2007. aasta otsuses kohtuasjas C-428/05: Laub (EKL 2007, lk I-5069) oma seisukoha määruse nr 3665/87 artikli 11 lõikes 3 sätestatud tagasinõudmise menetluse eesmärgi kohta. Ta leiab, et „[s]elle sätte eesmärk on tagada, et ühenduse eelarvet kaitstakse ja rakendatakse nõuetekohaselt eksporditoetuste valdkonnas, ja iseäranis tagada, et toetusi saavad vaid need eksportijad, kellel on selleks õigus vastavalt ühenduse seadusandja kehtestatud objektiivsetele tingimustele” (punkt 22).

44 – Loomade tervise ja elu kaitse kohta vt eespool viidatud kohtuotsus Viamex Agrar Handel ja ZVK (punktid 22 ja 23). Ühenduse finantshuvide kaitsmise eesmärgi osas viitan eelkõige EÜ artiklile 280 ja nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määrusele (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa Ühenduste finantshuvide kaitse kohta (EÜT L 312, lk 1; ELT eriväljaanne 01/01, lk 340–343). Nimetatud määrus kehtestab ühtsed õigusnormid kõikidel ühenduse poliitikaga hõlmatud aladel, et võidelda ühenduste finantshuve kahjustava tegevuse vastu.

122. Järelikult ei ole tõhususe põhimõtte see tasand, mis puudutab ühenduse õigusega eraisikutele otse antud õiguste kaitset, käesolevas kohtuasjas asjakohane alus otsustamaks, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus peab jätma kohaldamata riikliku menetlusnormi, mis takistab ühenduse õiguse kohaldamist omal algatusel.

123. Samuti ei tundu mulle sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas asjakohane kontrollida, kas pooltel on tegelikult olnud võimalus tõstatada siseriiklikus kohtus ühenduse õigusele tuginev väide.

124. Võttes arvesse põhikohtuasja aluseks olevaid asjaolusid, on selge, et põhikohtuasja kaebajatel ei olnud mingit huvi toetuda eelotsuse küsimuse esitanud kohtus küsimusele, kas määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu ning määruse nr 615/98 artikli 1 ja artikli 5 lõike 7 alusel tuli eksporditoetus lugeda alusetult makstuks kõikide veetud loomade puhul või üksnes ühe osa puhul loomadest. Tuletan selle kohta meelde, et Productschap nõudis algul eksporditoetuse kogusumma tagasi maksmist, piirates seejärel – pärast põhikohtuasja kaebajate vaiet – tagasimaksmise vaid ühe osaga veetud loomadest. Seega on kaebajate kohtustrateegia eesmärgiks saavutada, et College van Beroep voor het bedrijfsleven vähendaks veelgi tagasimaksmisele kuuluvat summat või välistaks tagasimaksmise tervenisti, ning selleks esitasid nad teisi õigusväiteid.

125. Lisan, et ka Productschapi huvides ei olnud tõstatada argumente, mille tulemusena võidakse tõenäoliselt seada kahtluse alla arvutusmeetod, mida ta kasutas oma 2. ja 25. augustil 2005 tehtud otsustes tagasimaksmise kohta.

126. Käesolevas kohtuasjas ei saa seega olla otsustavaks sedastus, mille kohaselt pooltel on tegelikult olnud võimalus tõstatada siseriiklikus kohtus ühenduse õigusele tuginev väide.

127. Sellest tulenevalt soovitan Euroopa Kohtul kasutada teistsugust lähenemisviisi, mis sobiks paremini kontekstiga, kus ühenduse õiguse omal algatusel kohaldamise tähtsus ei piirdu (kasutades Euroopa Kohtu sõnastust eespool viidatud otsuses van der Weerd jt) „õigussubjektide erahuvide” [45]

45 – Punkt 32.

arvessevõtmisega, vaid kujutab endast põhimõttelisemalt üldise huvi kaitset ühenduse tasandil.

128. Tegelikult võib sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas üksnes liikmesriigi kohus kui üldine ühenduse kohus tugineda omal algatusel ühenduse õigusele, et selle järgimist tagada. Ta kujutab endast seega viimast kaitset, mis võib parandada ühenduse õiguse ebaõiget kohaldamist pädeva riikliku ametiasutuse poolt. Teisisõnu, liikmesriigi kohus on ainus, kes võib taastada vastavuse ühenduse õigusele.

129. Seega teen Euroopa Kohtule ettepaneku sedastada, et ühenduse õiguse tõhus kohaldamine kohustab liikmesriigi kohust sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas kontrollima omal algatusel siseriikliku haldusakti seaduslikkust määruse (EÜ) nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu ning määruse (EÜ) nr 615/98 artikli 1 ja artikli 5 lõike 7 rikkumisel põhinevate väidete alusel, sealhulgas juhul, kui sellise kontrolli tulemusena seatakse põhikohtuasja kaebaja ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta poleks kaebust esitanud.

130. Antud seisukoht on kooskõlas Euroopa Kohtu poolt korduvalt meelde tuletatud nõudega, et siseriiklik õigusnorm ei tohi kahjustada ühenduse õiguse kohaldamist ja tõhusust.[46] Seda on palju kordi väljendatud Euroopa Kohtu praktikas, iseäranis põllumajanduse valdkonnas.

131. Enne selle kohtupraktika uurimist tuleb märkida, et vastavalt nõukogu 17. mai 1999. aasta määruse (EÜ) nr 1258/1999 (ühise põllumajanduspoliitika finantseerimise kohta)[47] artikli 8 lõike 1 punktidele b ja c võtavad liikmesriigid kooskõlas siseriiklike õigus- ja haldusnormidega meetmed, mis on vajalikud, et tõkestada ja käsitleda Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi tehinguid puudutavat eeskirjade eiramist ning hüvitada eeskirjade eiramise või hooletuse tagajärjel kaotatud summasid.

132. 21. septembri 1983. aasta kohtuotsuses Deutsche Milchkontor jt[48] tõlgendaski Euroopa Kohus nõukogu 21. aprilli 1970. aasta

46 – Vt selle kohta eelkõige 9. märtsi 1978. aasta otsus kohtuasjas 106/77: Simmenthal (EKL 1978, lk 629, punkt 22) ning 19. juuni 1990. aasta otsus kohtuasjas C-213/89: Factortame jt (EKL 1990, lk I-2433, punkt 20).

47 – EÜT L 160, lk 103; ELT eriväljaanne 03/25, lk 414. Määrus on tühistatud ja asendatud nõukogu 21. juuni 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 1290/2005 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta (ELT L 209, lk 1).

48 – Liidetud kohtuasjad 205/82–215/82, EKL 1983, lk 2633.

määruse (EMÜ) nr 729/70 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise kohta [49] vastavat sätet.

133. Euroopa Kohus rõhutas, et „juhul kui puuduvad ühenduse õigusnormid, peavad siseriiklikud kohtud ühenduse õiguse alusel alusetult makstud summade tagasinõudmisega seonduvad vaidlused lahendama siseriikliku õiguse alusel, tingimusel, et nad arvestavad ühenduse õigusest tulenevaid piiranguid […]" [50]. Need piirangud on järgmised.

134. Peale selle et „siseriiklikku õigust tuleb kohaldada nii, et see ei ole diskrimineeriv võrreldes menetlustega, mida kohaldatakse sama tüüpi, kuid puhtalt siseriiklike kohtuvaidluste lahendamisel" [51], ei tohi see kohaldamine „kahjustada ühenduse õiguse kohaldamist ega tõhusust" [52].

135. Euroopa Kohus leidis, et „[n]ii oleks see juhul, kui kohaldamisel muutuks eeskirju eirates antud summa tagasinõudmine praktiliselt võimatuks. Lisaks on kaalutlusõiguse kasutamine otsustamaks, kas alusetult või eeskirju eirates antud ühenduse summasid tagasi nõuda või mitte, igal juhul vastuolus määruse nr 729/70 artikli 8 lõikega 1 siseriiklikele ametiasutustele pandud kohustusega nõuda tagasi alusetult või eeskirju eirates makstud summad" [53].

136. Euroopa kohus meenutas neid nõudeid hiljuti 13. märtsi 2008. aasta kohtuotsuses Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening jt [54]. Ta järeldas sellest sisuliselt, et kuritarvituse või hooletuse tagajärjel kaotatud summade tagasimaksmist puudutavat vaidlust lahendades on siseriiklik kohus kohustatud tagama ühenduse õigusnormist tuleneva finantsabi tagasinõudmise kohustuse täitmise [55]ja jätma tagasinõudmist

49 – EÜT L 94, lk 13.

50 – Eespool viidatud kohtuotsus Deutsche Milchkontor jt (punkt 19).

51 – *Ibidem* (punkt 23).

52 – *Ibidem* (punkt 22).

53 – *Idem*. 6. mai 1982. aasta otsuses liidetud kohtuasjades 146/81, 192/81 ja 193/81: BayWa jt (EKL 1982, lk 1503) täpsustas Euroopa Kohus samuti, et tõlgendus, mis lubab pädevatel siseriiklikel ametiasutustel kasutada kaalutlusõigust otsustamaks, kas alusetult antud ühenduse summasid tagasi nõuda või mitte, „kahjustaks erinevate liikmesriikide ettevõtjate võrdset kohtlemist ja ühenduse õiguse kohaldamist, mis peab niivõrd, kuivõrd see on võimalik, jääma kogu ühenduses ühetaoliseks" (punkt 30).

54 – Liidetud kohtuasjad C-383/06–C-385/06, EKL 2008, lk I-1561.

55 – Tegemist on nõukogu 19. detsembri 1988. aasta määruse (EMÜ) nr 4253/88 (millega nähakse ette sätted määruse nr 2052/88 rakendamiseks seoses struktuurifondide tegevuse kooskõlastamisega teiste struktuurifondidega ning Euroopa Investeerimispanga ja muude olemasolevate rahastamisvahendite tegevusega (EÜT L 374, lk 1) ja mida on muudetud nõukogu 20. juuli 1993. aasta määrusega (EMÜ) nr 2082/93 (EÜT L 193, lk 20)) artikli 23 lõikega 1. Eespool viidatud kohtuotsuses Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening jt märkis Euroopa Kohus, et see artikkel „kehtestab liikmesriikide kohustuse nõuda tagasi kuritarvituse või hooletuse tagajärjel kaotatud summad, ilma et selleks oleks vaja siseriiklikus õiguses sätestatud volitusnormi" (punkt 40).

takistav siseriiklik norm vajadusel kohaldamata või seda tõlgendama. [56]

137. Euroopa Kohus täpsustas samuti, et kuigi liikmesriigi kohus võib siseriiklikke õigusakte kohaldades võtta seaduslikkuse põhimõtte kõrval arvesse ka õiguskindluse ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtteid, võib seda teha tingimusel, et ühenduse huve on täiel määral arvestatud. [57]

138. Selle kohtupraktika alusel leian, et sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas nõuab ühenduse õiguse tõhus kohaldamine, et liikmesriigi kohus arvestaks täiel määral ühenduse huvi nõuda tagasi toetused, mis on makstud toetuse andmise tingimusi rikkudes, ning selle tulemusena peab liikmesriigi kohus jätma kohaldamata üldise halduskohtumenetluse seadustiku artiklis 8:69 sisalduvad menetluspõhimõtted.

139. Minu arvates nõuab üldise huvi kaitse – milleks on loomade elu ja tervise ning ühenduse finantshuvide kaitse –, et siseriiklik kohus kontrolliks, et pädev ametiasutus ei kasutanud kaalutlusõigust otsustamaks, kas alusetult või eeskirju eirates antud ühenduse summasid tagasi nõuda või mitte.

140. Tõsi küll, pädeval siseriiklikul asutusel tuleb juhul, kui ta teeb määruse nr 615/98 artikli 5 lõike 7 alusel otsuse, mis puudutab alusetult makstud eksporditoetuse tagasimaksmist, hinnata tema käsutuses olevaid objektiivseid asjaolusid, arvestades, kas tagasimaksmisele kuuluv „vastav osa toetusest" moodustab esialgselt makstud eksporditoetuse kogusumma või üksnes ühe osa sellest toetusest.

141. Pädeva siseriikliku asutuse hindamisruumi raames tuleb iseäranis määrata kindlaks, kas ühenduse õigusakte loomade kaitse kohta vedamise ajal järgiti või mitte, kas see järgimatajätmine mõjutas loomade heaolu ja kas see puudutab kõiki loomi või üksnes teatud hulka neist loomadest. [58]

56 – Eespool viidatud kohtuotsus Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening jt (punktid 51 ja 59).

57 – *Ibidem* (punkt 52 ja viidatud kohtupraktika ning punktid 55 ja 59).

58 – Vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Viamex Agrar Handel ja ZVK (punkt 44).

142. Selline hindamisruum ei ole siiski piiramatu ning siseriiklikul kohtul tuleb kontrollida, kas kõnealune otsus puudutab ikka – kooskõlas määruse nr 615/98 artikli 5 lõikes 7 sätestatuga, mis on alusetult makstud summa tagasinõudmise otsuse õiguslikuks aluseks – „vastava osa toetusest" tagasimaksmist.

143. Teisisõnu, siseriiklikul kohtul tuleb kontrollida, et pädev ametiasutus ei muutnud tema käsutuses olevat hindamisruumi kaalutlusõiguseks, otsustades, kas alusetult või eeskirju eirates antud ühenduse summad tuleb tagasi nõuda või mitte.

144. Sellel kontrollil, mida siseriiklik kohus teostab ühenduse õiguse õige kohaldamise lõpliku tagajana, on otsustav tähtsus selliste üldise huvi nõuete kaitsmisel nagu loomade elu ja tervis ning ühenduse finantshuvid, kuivõrd see innustab pädevat siseriiklikku ametiasutust olema tagasimaksmise otsuste tegemisel rangem ning tagab, et alusetult antud ühenduse summad ei jää asjassepuutuvate toetusesaajate kätte. Ühenduse õiguse kohaldamine omal algatusel on seega tõhus vahend ühenduse finantshuve kahjustava pettuse vastu võitlemiseks.

145. Selles osas märgin, et minu arvates ei ole asjakohane komisjoni poolt kohtuistungil esitatud argument, mille kohaselt on olemas teisi vahendeid, mis võimaldavad kaitsta ühenduse finantshuve, nagu näiteks raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise menetlus seoses EPATF-iga. Leian, et kuivõrd määruse nr 615/98 artikli 5 lõige 7 nõuab toetuse saajalt alusetult saadud summade tagasimaksmist, siis ei vabasta asjaolu, et ühendus on need liikmesriigilt tagasi saanud, iseenesest riiki kohustusest nõuda kõnealuselt toetuse saajalt nende summade tagasimaksmist. Selline on sisuliselt Euroopa Kohtu seisukoht eespool viidatud kohtuotsuses Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening jt. [59]

146. Kõiki neid põhjuseid arvesse võttes teen Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et ühenduse õiguse tõhus kohaldamine kohustab liikmesriigi kohut sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas kontrollima omal algatusel siseriikliku haldusakti seaduslikkust määruse (EÜ) nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu ning määruse (EÜ) nr 615/98 artikli 1 ja artikli 5 lõike 7 rikkumisel põhinevate väidete alusel, sealhulgas juhul, kui sellise kontrolli tulemusena seatakse põhikohtuasja kaebaja ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta poleks kaebust esitanud.

59 – Punkt 58.

IV. Ettepanek

147. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata College van Beroep voor het bedrijfsleveni esitatud küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 17. mai 1999. aasta määruse (EÜ) nr 1254/1999 (veise- ja vasikalihaturu ühise korralduse kohta) artikli 33 lõike 9 teist lõiku ja komisjoni 18. märtsi 1998. aasta määruse (EÜ) nr 615/98 (millega kehtestatakse eksporditoetuste korra üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses elusveiste heaoluga vedamise ajal) artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et eksporditoetuste maksmise alal pädev liikmesriigi ametiasutus on pädev otsustama, et loomade vedamine ei toimunud kooskõlas nõukogu 19. novembri 1991. aasta direktiivi 91/628 (mis käsitleb loomade kaitset vedamise ajal ja millega muudetakse direktiive 90/425/EMÜ ja 91/496/EMÜ, muudetud nõukogu 29. juuni 1995. aasta direktiiviga 95/29/EÜ) sätetega, isegi kui riiklik veterinaararst oli määruse nr 615/98 artikli 2 lõike 3 alusel eelnevalt kinnitanud, et kõnealune vedu oli muudetud direktiivi 91/628 sätetega kooskõlas. Selle järelduse tegemiseks peab liikmesriigi pädev ametiasutus tuginema loomade heaolu mõjutavatele objektiivsetele asjaoludele, mis võivad seada kahtluse alla eksportija esitatud dokumendid, ning tal tuleb oma otsust eksporditoetuse tagasinõudmise kohta piisavalt põhjendada.

2. Määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ning määruse nr 615/98 artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et eksportiva liikmesriigi pädev asutus peab selleks, et teha kindlaks, et muudetud direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B ettenähtud laadimistihedust käsitlevaid ühenduse nõudeid ei järgitud, võtma arvesse loomi vedanud laeva lipuriigis kehtivaid standardeid, mis võimaldavad määrata kindlaks loomade veo jaoks sobiva pindala sellel laeval, tunnustades luba, mille viimasena nimetatud liikmesriigi pädev asutus väljastas kõnealusele laevale.

3. Määruse nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teist lõiku ning määruse nr 615/98 artiklit 1 ja artikli 5 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et kui tuvastatakse, et muudetud direktiivi 91/628 lisa VI peatüki punktis 47 B ettenähtud laadimistihedust käsitlevaid ühenduse nõudeid ei täidetud, siis tuleb eksporditoetus põhimõtteliselt lugeda alusetult makstuks kõikide veetud loomade osas, välja arvatud juhul, kui toetuse saaja tõendab, et laeva sisseseade tõttu oli teatavale osale loomadest vedamise ajal eraldatud kõnealustele nõuetele vastav pindala.

4. Ühenduse õiguse tõhus kohaldamine kohustab liikmesriigi kohust sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas kontrollima omal algatusel siseriikliku haldusakti seaduslikkust määruse (EÜ) nr 1254/1999 artikli 33 lõike 9 teise lõigu ning määruse (EÜ) nr 615/98 artikli 1 ja artikli 5 lõike 7 rikkumisel põhinevate väidete alusel, sealhulgas juhul, kui sellise kontrolli tulemusena seatakse põhikohtuasja kaebaja ebasoodsamasse olukorda kui siis, kui ta poleks kaebust esitanud.